

UNIWERSYTET GDAŃSKI
WYDZIAŁ NAUK SPOŁECZNYCH
INSTYTUT POLITOLOGII

Zeszyty Naukowe
nr 10

CYWILIZACJA I POLITYKA

Krystyna Gomółka

Współpraca transgraniczna organizacji pozarządowych w Euroregionie Bałtyk

Glosariusz Unii Europejskiej definiuje współpracę transgraniczną jako „sąsiedzką współpracę we wszystkich dziedzinach życia pomiędzy graniczącymi regionami i władzami komunalnymi lub innymi władzami w regionach przygranicznych”¹. Zagadnienie współpracy transgranicznej stało się niezwykle aktualnym po II wojnie światowej w krajach Europy Zachodniej. Rządy państw tej części Europy podjęły działania nastawione na likwidację antagonizmów powstałych pomiędzy państwami i narodami po zakończeniu konfliktu. Głównym podmiotem podejmowanych działań w zakresie współpracy były jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy oraz różnego typu organizacje. Od początku lat dziewięćdziesiątych XX w. ważną rolę w realizacji celów współpracy transgranicznej odgrywały również inne podmioty, w tym organizacje pozarządowe. Celem pracy jest określenie roli organizacji pozarządowych we współpracy transgranicznej oraz ustalenie w jakiej dziedzinie najczęściej podejmowały one współpracę oraz ocena ich aktywności w pozyskiwaniu środków z funduszy europejskich.

Z badań przeprowadzonych przez Beatę Samojłowicz i Ewę Romanowską wynika, iż dla 6,9% polskich organizacji pozarządowych współpraca zagraniczna, w tym transgraniczna, stanowi jedną z trzech najważniejszych płaszczyzn działania². W 2010 r. było zarejestrowanych w Rejestrze Regon w Polsce 71 000 stowarzyszeń, 12 000 fundacji, 16 000 ochotniczych straży pożarnych³. Najwięcej organizacji pozarządowych w stosunku do liczby mieszkańców zlokalizowanych istniało w województwach: ma-

¹ Cyt. za: Biuro Studiów i analiz Kancelarii Senatu. Dział analiz i Dokumentacji Europejskiej, Warszawa, czerwiec 1995, s. 15.

² B. Samojłowicz, E. Romanowska, *Współpraca transgraniczna organizacji pozarządowych*, [w:] *Polsko-rosyjska współpraca transgraniczna – Raport. Forum Przyjaznego Sąsiedztwa*, red. E. Romanowska, B. Samojłowicz, Wspólnota Kulturowa Borussia, Olsztyn 2004, s. 67–68.

³ Podstawowe Fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2010 r., http://civicipedia.ngo.pl/files/civicipedia.pl/public/raporty/podstawowefakty_2010.pdf, odczyt z dn. 02.05.2012.



zowieckim, dolnośląskim, warmińsko-mazurskim pomorskim, lubuskim i zachodniopomorskim. Zdaniem Jadwigi Przewłockiej, obszary działania polskiego III sektora można podzielić na kilka grup. Za największą grupę uznane zostały organizacje, które za główny cel swojego działania obrały: sport, turystykę, rekreację, hobby, stanowiły one w 2010 r. prawie 53% wszystkich działających organizacji. Jako najistotniejszą działalność – edukację i wychowanie – uznaje w Polsce 15% organizacji. Dla 14% organizacji kultura i sztuka stanowią podstawowe pole działania. 7% III sektora za główny cel aktywności uznaje usługi socjalne i pomoc społeczną. Taki sam procent stanowiły organizacje dbające o ochronę zdrowia. Rozwój lokalny jest podstawowym celem pracy 5% organizacji Polski⁴. Zdecydowana większość organizacji pozarządowych, bo aż 88% powstała z myślą działania na rzecz indywidualnych osób, najczęściej ich członków. 62% wszystkich podmiotów prowadzi prace na terenie województwa, w którym zostało założone. Tylko 30% organizacji należy do krajowych, regionalnych porozumień. Siedziba i teren pracy to głównie duże miasta, rzadziej mniejsze miejscowości. Członkowie organizacji zazwyczaj wiele godzin pracują społecznie. Przeciętny roczny przychód organizacji został określony na sumę 20 tys. PLN rocznie. Tylko 5% III sektora może się pochwalić przychodami przekraczającymi 1 mln i funkcjonują one zazwyczaj w dużych miastach. Na przychody organizacji składają się: składki członkowskie, środki samorządowe i darowizny. Największą pulę – 38% w 2010 r. przychodów stanowią dotację samorządowe i rządowe. Podmioty III sektora działające w małych miejscowościach istnieją dzięki funduszom samorządów. Wiele stowarzyszeń i fundacji nie dysponuje żadnymi rezerwami finansowymi i ma kłopoty z płynnością finansową. Dlatego istotne dla realizacji ich celów stało się korzystanie z funduszy UE. Pozyskiwanie środków ma niezwykle ważne znaczenie dla organizacji pracujących na terenach leżących blisko granicy państwowej i realizacji ich zadań w zakresie współpracy transgranicznej.

Euroregion Bałtyk jest jednym z najmłodszych euroregionów na utworzonych z udziałem Polski⁵. Powstał na północno-wschodnim odcinku granicy Polski z Federacją Rosyjską. Kluczową rolę w jego organizacji odegrała inicjatywa strony polskiej, zwłaszcza władz miasta Elbląg. Prace nad utworzeniem euroregionu trwały od 1997 r. i zakończyły się w dniach 22 lutego – 1 marca 1998 r. podpisaniem umowy o powołaniu tej struktury. Swoim zasięgiem obejmował on: hrabstwo Borholm z Danii, okręg kłajpedzki z Litwy, ze Szwecji gminy: Blekinge, Kalmar, Kronoberg. Stronę polską

⁴ Rodzaje i liczba organizacji pozarządowych w Polsce <http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosci/768625.html>, odczyt z dn. 02.05.2012.

⁵ Szerzej na ten temat: K. Gomółka, *Współpraca transgraniczna Polski z Republiką Ukrainy, Republika Białorusi i Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej*, Warszawa 2011, s. 143.



początkowo reprezentowało 17 gmin⁶. W ciągu kolejnych lat liczba członków wzrosła do 83 gmin z województwa warmińsko-mazurskiego i pomorskiego. Strona polska w euroregionie reprezentowana jest przez Stowarzyszenie Gmin Rzeczypospolitej Polskiej, które powstało w 2000 r. Dysponuje ono powierzchnią 42 500 km², którą zamieszkuje 3656 tys. ludności. Łączna powierzchnia Euroregionu Bałtyk wynosi 80 769 km² a jego teren zamieszkuje 5627 tys. ludności, z których Polacy stanowią najliczniejszą grupę⁷. Euroregion Bałtyk pod względem powierzchni jest jednym z największych euroregionów w Polsce. Swoim zasięgiem obejmuje ponadto Obwód Kaliningradzki o powierzchni 15 096 km² zamieszkały przez 950 tys. ludności, rejon kłajpedzki o powierzchni 575 km² z 415 tys. ludności, hrabstwo Borholm o powierzchni 22 000 km² zamieszkałe przez 562 tys. ludności. Celem działania euroregionu jest: podjęcie działań, które zmierzać mają do poprawy warunków życia ludności, ułatwiać kontakty, zbliżać społeczeństwa lokalne, likwidować historyczne uprzedzenia, ułatwiać współpracę między wszystkimi jej partnerami. Cele te realizowane są przez wspieranie wspólnych transgranicznych projektów przyczyniających się do społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, rozbudowę infrastruktury przejść granicznych, wymianę młodzieży, naukowców i sportowców, naukę języka sąsiadów, ochronę dziedzictwa kulturowego, współpracę w zakresie turystyki⁸. Struktura organizacyjna organów euroregionu jest podobna do innych euroregionów. Rada Euroregionu Bałtyk jest najważniejszym organem koordynującym jego prace. Jej członkowie to po 8 przedstawicieli każdej z umawiających się stron. Jej skład może być powiększony o specjalny dodatkowy organ członków Rady Młodzieżowej. Kolejny organ to prezydium, zasiada w nim po jednym członku z każdego regionu członkowskiego. Ciało administracyjnymi są stały międzynarodowy sekretariat oraz sekretariaty krajowe. W euroregionie działa osiem tematycznych grup roboczych do spraw: infrastruktury przygranicznej i przekraczania granicy, rozwoju gospodarczego, rynku pracy, ochrony środowiska, zdrowia, kultury, sportu, edukacji i turystyki⁹. Do beneficjentów realizujących zadania współpracy transgranicznej należą: samorządy, różnego typu szkoły, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, izby gospodarcze. Organizacje pozarządowe są jednym z najprężniejszych realizatorów współpracy. Ich liczba w województwie pomorskim i warmińsko-mazurskim a więc na obszarze euroregionu Bałtyk jest mniejsza niż w pozostałych województwach. Przedstawia ją tabela 1.

⁶ Stowarzyszenie Gmin RP euroregionu Bałtyk, http://www.eurobalt.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=51&Itemid=61, odczyt z dn. 05.05.2011.

⁷ Materiały Euroregionu Bałtyk, www.eurobalt.org.pl, odczyt z dn. 02.05.2012.

⁸ Statut Euroregionu Bałtyk www.eurobalt.org.pl, odczyt z dn. 02.05.2012.

⁹ Ibidem.

Tabela 1.

Organizacje pozarządowe w województwie pomorskim i województwie warmińsko-mazurskim

Obszar	Liczba organizacji pozarządowych
Ogółem w Polsce	73 000
Województwo pomorskie	3 906
Województwo warmińsko-mazurskie	2 354

Źródło: J. Przewłocka, *Polskie organizacje pozarządowe. Podstawowe pytania, podstawowe fakty*, Warszawa 2011, s. 10–11, http://civicpedia.ngo.pl/files/civicpedia.pl/public/raporty/podstawowefakty_2010.pdf, odczyt z dn. 02.05.2012.

Z danych zawartych w tabeli 1 wynika, iż zdecydowanie więcej organizacji pozarządowych funkcjonuje w województwie pomorskim. Województwo to znajduje się na drugim miejscu w Polsce pod względem liczby organizacji przypadających na 10 000 mieszkańców zaraz po województwie mazowieckim¹⁰. Nieco słabiej wypada pod tym względem województwo warmińsko-mazurskie i zajmujące siódme miejsce w Polsce. Za najważniejsze pole działań organizacje pozarządowe województwa pomorskiego uznały: sport, turystykę, rekreację oraz hobby – 31,8% wszystkich podmiotów. Działania w tym obszarze polegają głównie na podejmowaniu przedsięwzięć w zakresie amatorskiej kultury fizycznej, organizacji zawodów sportowych, prowadzenia obiektów sportowych oraz organizowaniu imprez turystycznych oraz hobby. Działalność hobbystyczna związana jest z prowadzeniem klubów i kół zainteresowań¹¹. Na drugim miejscu znajdują się organizacje działające w sferze usług socjalnych i pomocy społecznej¹². Ich przedsięwzięcia polegają na pomocy osobom niepełnosprawnym i chorym, wspomaganie rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, interwencji w przypadku przemocy w rodzinie. Znacznie mniej jest w województwie pomorskim organizacji działających w dziedzinie: edukacji, zdrowia, kultury i sztuki, oraz zajmujących się rozwojem lokalnym w wymiarze społecznym i ochroną środowiska.

W województwie warmińsko-mazurskim najwięcej organizacji III sektora, podobnie jak w województwie pomorskim, zajmuje się sportem, turystyką, rekreacją i rozwijaniem działalności hobbystycznej – 30,3%. Na kolejnych miejscach znajdują się organizacje pracujące w dziedzinie edukacji, usług socjalnych i zdrowia. Specyfika

¹⁰ Kondycja III sektora w województwie pomorskim. Raport z badań, s. 3, http://midwig.pomorskie.eu/assets/files/PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ/Kondycja_III_sekt_2005.pdf, odczyt z dn. 02.05.2012.

¹¹ Ibidem, s. 14.

¹² Ibidem, s. 15.

tego województwa jest 10% udział organizacji działających w sferze rozwoju lokalnego w wymiarze społecznym¹³.

Odmiennie wygląda sytuacja organizacji pozarządowych w Obwodzie Kaliningradzkim. Działają one na podstawie kilku ustaw: Konstytucji Federacji art. 30, ustawy z 19.05.1995 r. „O organizacjach społecznych”, ustawy federalnej z 12.01.1996 r. „O organizacjach niekomercyjnych” a także ustawy z 10.01.2006 r. „O wprowadzeniu zmian do niektórych aktów prawnych Federacji Rosyjskiej”¹⁴. Na bazie tych ustaw zostały organizacje pozarządowe zostały podzielone na fundacje, korporacje państwowe, partnerstwa niekomercyjne, instytucje, autonomiczne organizacje niekomercyjne i zrzeszenia osób prawnych. W pierwszej dekadzie XXI w. zaczęło wzrastać zainteresowanie pracą w organizacjach ale nie dorównuje ono polskiemu. Bardzo trudno jest określić liczbę organizacji działających na terenie Obwodu Kaliningradzkiego ponieważ rosyjskie prawo zalicza do III sektora związki zawodowe i oddziały partii. Posługując się takim kryterium liczba organizacji w Obwodzie Kaliningradzkim w pierwszej dekadzie XXI w została określona na ponad 1000 z zastrzeżeniem, iż wiele organizacji zarejestrowanych nie działało. Ilija Dementiew podzielił rosyjskie organizacje pozarządowe działające w Obwodzie Kaliningradzkim na kilka grup: organizacje kobiece, towarzystwa kulturalne, stowarzyszenia dziecięce i młodzieżowe, towarzystwa narodowe, organizacje przesiedleńcze, organizacje socjalne i stowarzyszenia osób niepełnosprawnych oraz organizacje ekologiczne¹⁵. Wiele z nich to filie organizacji ogólnorosyjskich. Najwięcej podmiotów działa w miastach a ponad połowa w samym Kaliningradzie. Składki członkowskie rzadko stanowią tu źródło finansowania organizacji. Najczęściej dofinansowanie pochodzi ze źródeł zagranicznych tj. Unicef, Komisja Europejska, Program RITA¹⁶, środki ambasad zagranicznych a także polskie fundacje np. Fundacja Batorego¹⁷. Rosyjscy przedsiębiorcy rzadko wspierają organizacje pozarządowe ponieważ prawo nie daje im możliwości odpisu od podatku przekazywanych środków¹⁸. Ponadto organizacje rosyjskie borykają się

¹³ Jest to największy procent organizacji tego typu w Polsce.

¹⁴ *Konstytucja Federacji Rosyjskiej przyjęta w ogólnonarodowym referendum w dniu 12 grudnia 1993 r.* tłum. A. Kubik, Warszawa 2000, s. 34; E. Zieliński, *System konstytucyjny Federacji Rosyjskiej*, s. 48–56.

¹⁵ I. Dementiew, *Organizacje pozarządowe w Obwodzie Kaliningradzkim i możliwości współpracy z polskimi organizacjami*, http://www.zagranica.ngo.pl/files/go2east.ngo.pl/public/organizacje_pozarządowe_w_obwodzie_kaliningradzkim.pdf, odczyt z dn. 04.5.2012. Zarejestrowane organizacje w enklawie rosyjskiej to 789 http://www.klguprminjust.ru/structure_48, odczyt z dn. 12.05.2012.

¹⁶ RITA. *Program przemiany w regionie*, <http://rita.edudemo.org.pl/blans-programu.html>, odczyt z dn. 05.5.2012.

¹⁷ *Partnerstwo Inicjatyw Społecznych, dotacje dla organizacji pozarządowych*, http://nysa.org.pl/_portal/120790559147ff2d378cc68/Partnerstwo_Inicjatyw_Spo%C5%82ecznych_-_dotacje_dla_organizacji_pozarz%C4%85dowych.html, odczyt z dn. 05.5.2012.

¹⁸ Ibidem.

z problemem braku kadr a wielu z nich brakuje informacji o partnerach działających w regionie i zagranicami¹⁹.

W Republice Litewskiej pojęcie organizacji pozarządowych obejmuje organizacje non profit w tym związki zawodowe. W 2005 r. liczba organizacji III sektora została określona na 9629. Po odrzuceniu organizacji religijnych i państwowych instytucji publicznych liczba zmniejszyła się do 7570²⁰. Tematycznie większość organizacji działających na Litwie związana jest z dążeniem do poprawy warunków życia i pomocy najbardziej potrzebującym. Najwięcej organizacji działa w Wilnie i okolicach. W okręgu kłajpedzkim pracuje ich znacznie mniej.

Prawo europejskie nie stworzyło jednolitych przepisów dotyczących zakładania i funkcjonowania organizacji pozarządowych, dlatego kompetencje ich są różne w krajach członkowskich. Charakterystyczne dla krajów UE jest istnienie organizacji parasolowych tj. tworzenie platform różnych działań i forów do dyskusji²¹. Instytucje UE udzielają wsparcia każdego roku organizacjom pozarządowym w postaci kredytów i subwencji przeznaczonych na realizację ich zadań programowych. W szwedzkiej części regionu Bałtyk, Blekinge, Kroneberg i Kalmar działa wiele organizacji pozarządowych, nie wytworzył się również standard organizacji i brak definicji organizacji pozarządowej. Do tych ostatnich prawo szwedzkie zalicza: stowarzyszenia społeczne i ideologiczne, organizacje konsumenckie, sportowe, religijne, rolnicze, abstynenckie, edukacyjne, zrzeszenia niepełnoprawnych najemców, emerytów, imigrantów, organizacje ekologiczne, związki zawodowe i partie polityczne. Rocznie rząd szwedzki przeznaczają na działalność organizacji ok. 4% PKB. Najwięcej organizacji pracuje w zakresie szeroko pojętej opieki społecznej nad obywatelami Szwecji i imigrantami, a następnie w edukacji i sporcie²². W Danii organizacje pozarządowe tworzone są na podobnych zasadach jak w Szwecji. Działają głównie w sektorze opieki społecznej, edukacji i szkoleń. Ich działalność jest wspierana przez państwo. Liczba organizacji funkcjonujących na Borholmie oceniana jest na 200²³.

Od początku powołania euroregionu współpraca transgraniczna pomiędzy organizacjami pozarządowymi krajów sąsiedzkich rozwijała się bardzo owocnie, głównie

¹⁹ E. Kuczerjawaja, Rozwijanie sieci informacyjnych we współpracy międzynarodowej. *Doświadczenia zagraniczne a rosyjskie media pozarządowe*.

²⁰ *Organizacje pozarządowe na Litwie*, <http://www.pci.lt/inicjatywa/doc1.shtml>, odczyt z dn. 05.05.2012.

²¹ Czy UE reguluje kwestie związane z działalnością organizacji społecznych i ich finansowaniem <http://www.niepelnosprawni.pl/ledge/x/8312.jsessionid=3B267477D6BAEA52327D502E36A7E2AC?action=poll.RespondPoll>, odczyt z dn. 06.05.2012.

²² *Wolontariat w Szwecji*, <http://www.wolontariat.org.pl/repository/Wolontariat%20na%20swiecie/Biuletyn%20Wolontariat%20w%20%20Europie/WOLONTARIAT%20W%20SZWECJI.pdf> z 6.05.2012 r.

²³ *Wolontariat w Danii*, http://www.wolontariat.org.pl/repository/Wolontariat%20na%20swiecie/Biuletyn%20Wolontariat%20w%20%20Europie/wol_w_Danii.pdf, odczyt z dn. 05.5.2012.



dzięki realizacji projektów miękkich. Jednym z najistotniejszych elementów wsparcia współpracy transgranicznej był Program Phare. W jego ramach utworzono także program, którego naczelnym celem był rozwój współpracy transgranicznej krajów należących do Wspólnoty Niepodległych Państw z krajami Europy Środkowo-Wschodniej Phare Tacis²⁴. Kraje te mogły korzystać z Funduszu Małych Projektów (dalej FMP) Phare CBC. Po 1994 r. fundusz obejmował kolejno euroregiony utworzone na wschodnich granicach Polski. Euroregion Bałtyk należał do najbardziej aktywnych i to on właśnie zrealizował najwięcej projektów „miękkich”. Ich liczba została określona w sprawozdaniu z realizacji programu przez euroregion na 232²⁵. Priorytety FMP ustanowione przez Komisję Europejską to: wymiana kulturalna pomiędzy społecznościami lokalnymi, rozwój demokracji lokalnej, rozwój zasobów ludzkich, transgraniczne studia i koncepcje, rozwój gospodarczy i turystyka obszarów przygranicznych. W maju 1999 r. Stowarzyszenie gmin RP Euroregionu Bałtyk podpisało umowę wdrażającą Program Współpracy Przygranicznej Phare. Do 2006 r. Stowarzyszenie takich umów podpisało 13²⁶. Początkowo projekty były realizowane z wszystkimi regionami sąsiedzkimi. Od edycji 2000 r. FMP w ramach Programu Polska Granica Wschodnia został ograniczony do partnerów z rosyjskich z Obwodu Kaliningradzkiego, litewskich z regionu Kłajpedy, oraz łotewskich z Liepaji. W edycjach 2003 r. Program Phare obejmował jedynie partnerów z Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej. Euroregion Bałtyk realizował projekty dwustronne i wielostronne. W ramach działań dwustronnych najwięcej projektów zrealizowano z partnerem rosyjskim – 128, polsko-szwedzkich – 21, polsko-łotewskich – 6, polsko-duńskich – 24, polsko-estoński – 1²⁷. Projekty wielostronne stanowiły mniejszość i było 52. Beneficjentów FMP z Programu Phare przedstawia tabela 2.

²⁴ A. Kargol, E. Megrel, E. Sokół, *Unijne programy wspierające współpracę transgraniczną a ich możliwość wykorzystania na wschodnim pograniczu*, [w:] *Rozszerzenie Unii Europejskiej na Wschód a rozwój współpracy transgranicznej*, red. W. Bieńkowski, J. Grabowiecki, H. Wnorowski, Białystok 2004, s. 217–231.

²⁵ *Euroregiony na granicach Polski 2007*, opr. S. Banaszak, D. Wilczyńska, Wrocław 2007, s. 31–34. Liczbę zrealizowanych projektów I. Nawrocka oceniła na 215. Patrz: I. Nawrocka, *Współpraca transgraniczna w Euroregionie Bałtyk w latach 1998–2006*. Praca doktorska. Wydział Ekonomiczny, Sopot 2007, s. 112–113.

²⁶ *Polski komponent strategii rozwoju Euroregionu Bałtyk*, Stowarzyszenie Gmin Rzeczypospolitej Polskiej Euroregionu Bałtyk, Elbląg 2007, s. 4.

²⁷ Ibidem, s. 6. Szerzej na ten temat: K. Gomółka, *Współpraca transgraniczna Polski i Federacji Rosyjskiej na przykładzie euroregionu Bałtyk*, [w:] *Relacje nowych krajów Unii europejskiej z Federacją Rosyjską (w aspekcie politycznym, ekonomicznym, kulturowym i społecznym)*, red. M. Rutkowski, Białystok 2008, s. 291.



Tabela 2.

Beneficjenci Programu Phare w Euroregionie Bałtyk w procentach

L.p.	Nazwa beneficjenta	% projektów
1	Samorządy	32,0
2	Związki gmin	4,2
3	Instytucje kultury	15,7
4	Organizacje pozarządowe	25,0
5	Szkoły	7,4
6	Kluby sportowe	3,2
7	Instytucje pomocy społecznej	4,2
8	Samorząd gospodarczy	2,3
9	Instytucje badawcze	1,4
10	Inne	4,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Euroregiony na granicach Polski*, opr. S. Banaszak, S. Wilczyńska, Wrocław 2007, s. 170.

Z tabeli 2 wynika, iż najwięcej projektów w ramach Euroregionu Bałtyk wykonały samorządy – 75 a następnie organizacje pozarządowe – 58 projektów. Materiały Euroregionu informują, iż 35 projektów zrealizowanych zostało z partnerem rosyjskim, pozostałe głównie ze Szwedami i Duńczykami. Sporadycznie polskie organizacje pozarządowe na swoich partnerów wybierały organizacje z Litwy i Łotwy, kilka projektów miało wymiar wielostronny²⁸. Tematy współpracy podejmowanej przez organizacje pozarządowe wynikały z określenia priorytetów Funduszu Małych Projektów przez Komisję Europejską²⁹. Z 56 projektów zrealizowanych przez organizacje pozarządowe w Euroregionie Bałtyk największym zainteresowaniem cieszyła się wymiana kulturalna 38 projektów i rozwój zasobów ludzkich – 9 projektów. Pozostałe tematy podejmowane były znacznie rzadziej. Najwięcej projektów w zakresie wymiany kulturalnej zrealizowane było z Rosjanami, Litwinami i Łotyszami. Kontakty ze Szwedami i Duńczykami dominowały w projektach dotyczących z zakresu ochrony środowiska³⁰. W tym ostatnim aspekcie organizacje polskie pozarządowe

²⁸ Materiały euroregionu Bałtyk, Wykaz zrealizowanych projektów z Programu Phare CBC przez Euroregion; M. Samusjew, *Siedem lat z Funduszem Małych Projektów*, „Biuletyn Euroregionu Bałtyk” 2005, nr. 3.

²⁹ *Euroregiony na granicach Polski*, op.cit., s. 37.

³⁰ Szerzej: *Fundusz Małych Projektów w euroregionie Bałtyk, Program Phare – Polska Granica Wschodnia*, Elbląg 2006, s. 13–14; *Polski Komponent Strategii Rozwoju euroregionu Bałtyk*, Stowarzyszenie Gmin RP, Euroregion Bałtyk 2006, s. 41.

czepały wzorce rozwiązań od uczestników projektu. Zagraniczni partnerzy to także głównie organizacje pozarządowe z krajów sąsiedzkich. Do przyjętych ogólnie rozwiązań zaliczyć należy współpracę polskich organizacji pozarządowych np. ze szkołami, choć taka miała miejsce w przypadku realizacji wymiany kulturalnej, plenerów malarskich, warsztatów wokalnych i muzycznych oraz organizowania międzynarodowych zawodów sportowych³¹. Organizacje pozarządowe biorące udział w współpracy przedstawia tabela 3.

Tabela 3.

Polskie organizacje pozarządowe realizujące projekty z FMP Phare CBC w latach 1998–2006

Lp.	Nazwa organizacji pozarządowej	Miejsce pracy	Ilość wykonanych projektów
1.	Słupskie Centrum Wspomagania Organizacji Pozarządowych	Słupsk	1
2.	Stowarzyszenie Kulturalne „Viva art.”	Elbląg	3
3.	Regionalne Stowarzyszenie Kulturalne	Elbląg	3
4.	Fundacja Pomocy Społecznej „Samopomoc”	Górowo Iławeckie	1
5.	Młodzieżowe Centrum Kultury	Tczew	1
6.	Stowarzyszenie „Wolna Przedsiębiorczość”	Gdańsk	1
7.	Stowarzyszenie „Jantar”	Iława	4
8.	Stowarzyszenie Integracji Humanistycznej Pomost	Tczew	2
9.	Stowarzyszenie Edukacyjne „Wiedza Powszechna”	Gdańsk	6
10.	Stowarzyszenie Sekwoja	Gdańsk	1
11.	Fundacja Domu Kultury Tczew		4
12.	Stowarzyszenie Opieki Społecznej „Bank Otwartych Serc”	Gdańsk	2
13.	Fundacja Rodowo	Rodowo	1
14.	Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych	Elbląg	10
15.	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci	Elbląg	4
16.	Starogardzkie Centrum Kultury	Starogard	2
17.	Centrum Kultury	Barciany	1
18.	Stowarzyszenie Barciańska Inicjatywa Oświatowa	Barciany	1
19.	Fundacja Theatrum Gedanense	Gdańsk	1
20.	Fundacja Regionalne Centrum Informacji i Wspomagania Organizacji Pozarządowych,	Gdańsk	1

³¹ Ibidem.



22.	Kwidzińskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Ekologicznych	Kwidzyń	1
23.	Stowarzyszenie Taneczne „Jantar”	Elbląg	1
24.	Stowarzyszenie Integracji Humanistycznej Pomost	Tczew	1
25.	Fundacja „Wieś XXI wiek”	Pakosze	1
26.	Towarzystwo Kultury Teatralnej	Elbląg	1
27.	Centrum Edukacji Ekologicznej, Kwidzyn	Kwidzyń	1
28.	Dom Pojednania i Spotkań	Gdańsk	1
29.	Stowarzyszenie Wspólnota kulturowa „Borussia”	Olsztyn	1
Razem			56

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Materiały Euroregionu Bałtyk. Wykaz Projektów zrealizowanych z Funduszu Małych Projektów w latach 1998–2006.*

Z danych zawartych w tabeli 3 wynika, iż 27 projektów zostało zrealizowanych przez organizacje pozarządowe województwa warmińsko-mazurskiego, zaś 29 przez podmioty mające swoją siedzibę w województwie pomorskim. Zarówno w przypadku województwa pomorskiego jak i warmińsko-mazurskiego najbardziej aktywne były organizacje mające swoją siedzibę w miastach, w pomorskim w Gdańsku, zaś warmińsko-mazurskim w Elblągu, który okazał się niekwestionowanym liderem w pozyskiwaniu środków unijnych i realizacji zadań współpracy transgranicznej.

Po zakończeniu realizacji Programu Phare CBC Euroregion Bałtyk nie brał udziału w realizacji mikroprojektów z programu Interreg III A Tacis CBC, zaś działania podejmowane przez tę strukturę z Interregu IIIB objęły swoim zasięgiem współdziałanie polskich i rosyjskich gmin w ramach programu Seagull II, którego celem było przygotowanie tych regionów do procesu wdrażania Wspólnego Programu Rozwoju i organizacja sieci referencyjnych wokół zagadnień innowacji, obszarów wiejskich, turystyki, infrastruktury transportu, wymiaru społecznego i ekologicznych punktów zapalnych Obwodu Kaliningradzkiego. W ramach programu Seagull zostały zorganizowane dwie konferencje, których celem było zapoznanie partnerów z nowymi zasadami przekraczania granicy w związku z przystąpieniem Polski do Układu z Schengen. Główni beneficjenci programu, urzędy marszałkowskie województw pomorskiego i warmińsko-mazurskiego oraz Euroregion Bałtyk, zaprosiły do współpracy organizacje pozarządowe. Ich rola polegała na aktywnym uczestnictwie w opiniowaniu procesu wdrażania Wspólnego Programu Rozwoju i sieci referencyjnych podczas prac grup roboczych³². Ostatecznie do działań przystąpiło ze strony zagranicznych partnerów

³² Seagull, http://www.eurobalt.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=54&Itemid=96, odczyt z dn. 10.05.2012.



kilkadziesiąt podmiotów zaś ze strony polskiej 21 organizacji pozarządowych³³. Ze sprawozdania końcowego z realizacji Programu Interreg III B wynika, iż były to głównie organizacje pochodzące z województwa warmińsko-mazurskiego z Elbląga i Olsztyna³⁴. Znacznie mniejsze zainteresowanie udziałem w konsultacjach wyraziły podmioty pomorskiego, najaktywniejsze z tego terenu były organizacje Gdańska. Opiniowały one przedsięwzięcia z zakresu rozwoju przestrzennego, poszukiwaniu nowych form współpracy i budowaniu instytucji transnarodowych i dwustronnych. W pracach brały udział organizacje zajmujące się problematyką społeczno-gospodarczą i ochroną środowiska. Do najbardziej aktywnych należały: Agencje Rozwoju Regionalnego w Gdańsku i Elblągu, Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Regionalnych a wśród partnerów zagranicznych Agencja Rozwoju Regionu Kurzeme z Łotwy³⁵.

Od lipca 2006 r. do grudnia 2007 r. zrealizowany został w ramach Programu Polska–Litwa–Rosja (Obwód Kaliningradzki) z Interregu IIIA TACIS CBC projekt „Kultura i Sztuka”. Jego celem było stworzenie współpracy kulturalnej pomiędzy instytucjami Obwodu Kaliningradzkiego a organizacjami z polskiej części euroregionu. Plan objął działania edukacyjne pracowników pionu kultury i sztuki, przewidywał umożliwienie im dostępu do informacji o wydarzeniach kulturalnych w obu państwach w językach obu narodów³⁶. Projekt realizowany był w trzech blokach: edukacyjnym, informacyjnym i strategicznym. W bloku edukacyjnym zorganizowano badania potrzeb instytucji kulturalnych w zakresie współpracy z ich odpowiednikami w Obwodzie Kaliningradzkim. Badania te zostały przeprowadzone w instytucjach kulturalnych i organizacjach pozarządowych zajmujących się problemami kultury. Ich wyniki ujawniły braki dobrze wykwalifikowanej kadry. Osobom biorącym udział w szkoleniu zapewniono uczestnictwo w kursie podnoszenia kwalifikacji „Zarządzanie kulturą”, w którym łącznie udział wzięło 59 uczestników, w tym 24 osoby reprezentowało organizacje pozarządowe z Obwodu Kaliningradzkiego 35 osób to członkowie polskich organizacji³⁷. Przedstawiciele ci brali również udział w dyskusyjnym forum, którego celem było wypracowanie strategii współpracy transgranicznej w dziedzinie kultury. Działanie to

³³ Ocena efektów udziału polskich partnerów w projektach realizowanych w ramach programu współpracy transnarodowej Interreg III B BSR. Raport Końcowy, wykonawca P. Kościelecki, Warszawa 2009, http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/NR/rdonlyres/9E770438-8ABD-4562-8378-2C0F3C7158F2/50042/Raport_koncowy_BSR_final2.pdf, s. 51, odczyt z dn. 10.05.2011.

³⁴ Ibidem, s. 26.

³⁵ *Seagull. Zarys projektu*, http://www.eurobalt.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=54&Itemid=96, odczyt z dn. 10.05.2012.

³⁶ *Sprawozdanie z realizacji Projektu „Kultura i Sztuka”*, [www.eurobalt.org.pl](http://www.eurobalt.org.pl/archiwum/downloads/dok72.pdf), odczyt z dn. 10.05.2012, <http://www.eurobalt.org.pl/archiwum/downloads/dok72.pdf>, odczyt z dn. 12.05.2012.

³⁷ Sprawozdanie z działalności Stowarzyszenia Gmin RP Euroregionu Bałtyk za okres 10.10.2007–31.12.2007.



poprzedziło utworzenie specjalnej bazy zawierającej informacje o podstawach prawnych funkcjonowania organizacji w Federacji Rosyjskiej i Polsce w językach partnerów. Zakładano, iż współpraca transgraniczna w zakresie kultury obejmie w przyszłości większość miejscowości województwa pomorskiego i warmińsko-mazurskiego a po stronie rosyjskiej teren całego obwodu³⁸. Częściowo dało się zrealizować te zamierzenia w kolejnych posunięciach podejmowanych w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Euroregion Bałtyk był pierwszym, który o te środki aplikował. Wniosek o dofinansowanie Programu Fundusz Małych Projektów Transgranicznych i Transregionalnych został złożony przez Stowarzyszenie Gmin RP Euroregionu Bałtyk w marcu 2008 r., realizacje projektów rozpoczęto w lipcu 2008 r. Zdefiniowano następujące obszary wsparcia; wzmocnienie działań samorządów i inicjowania kooperacji w zakresie przygranicznej turystyki ekologicznej, ochrony zdrowia, współpracy regionalnej zorientowanej na transfer wiedzy z regionów bardziej rozwiniętych do mniej rozwiniętych, promocji regionalnego i lokalnego rozwoju, oraz szkolenia personelu. Założono, iż wszystkie projekty mają być realizowane z udziałem partnera zagranicznego, instytucji non profit z krajów EFTA, Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej, Republik Białorusi, Ukrainy i krajów Morza Bałtyckiego. Euroregion Bałtyk zorganizował trzy konkursy projektów. Ostatecznie do realizacji zakwalifikowano 52 projekty. W pierwszym konkursie wybrano 20 projektów, 23 w drugim i 9 w trzecim³⁹. Organizacje pozarządowe zrealizowały 19 projektów na 52 zatwierdzonych do realizacji⁴⁰. Beneficjentów projektów przedstawia tabela 4.

Tabela 4.

Organizacje pozarządowe realizujące projekty w Programie Fundusz Małych Projektów Transgranicznych i Transregionalnych

Lp.	Nazwa Organizacji	Miejsce pracy	Liczba projektów
1.	Stowarzyszenie Integracji Humanistycznej „Pomost”	Tczew	2
2.	Europejska Fundacja Ochrony Zabytków	Gdańsk	2
3.	Europejskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych	Elbląg	3

³⁸ *Blok Edukacyjny*, „Biuletyn Euroregionu Bałtyk” 2008, nr 1.

³⁹ Początkowo wyłoniono 10 projektów, jeden partner zrezygnował z realizacji projektu. Materiały Euroregionu Bałtyk, spis projektów zrealizowanych z NMF.

⁴⁰ Materiały Euroregionu Bałtyk, Fundusz Małych Grantów Transgranicznych i Transregionalnych szansą dla Ciebie. Raport Końcowy Fundusz Małych Grantów Transgranicznych i Transregionalnych opracowała M. Samusjew, 31.03.2011, http://www.eurobalt.org.pl/images/protokoly_fmgtm/Raport_koncowy.pdf, odczyt z dn. 20.05.2012.

4.	Fundacja Rozwoju Ziemi Człuchowskiej i Chojnickiej	Człuchów	1
5.	Regionalne Centrum Wspomagania Organizacji Pozarządowych	Gdańsk	1
6.	Stowarzyszenie Eko-Inicjatywa	Kwidzyń	2
7.	Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Południowa Warmia	Barczewo	1
8.	Stowarzyszenie Miłośników Nowego Dworu Gdańskiego	Nowy Dwór	1
9.	Ośrodek Kultury i Aktywności Lokalnej	Bisztynek	1
10.	Centrum Edukacji i Inicjatyw Kulturalnych	Olsztyn	1
11.	Caritas Archidiecezji Warmińskiej	Olsztyn	1
12.	Związek Harcerstwa Polskiego	Elbląg	1
13.	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci	Gdańsk	2
Razem			19

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Materiały Euroregionu Bałtyk, wykaz projektów zrealizowanych z NMF. 2009–2011.

Z danych tabeli 4 wynika, iż większość projektów zostało zrealizowanych przez organizacje z województwa pomorskiego. Tematycznie najwięcej projektów podejmowanych przez organizacje pozarządowe dotyczyło wzmocnienia współpracy transgranicznej na lokalnym i regionalnym poziomie w zakresie kultury, problematyki społecznej, następnie inicjatyw w zakresie turystyki ekologicznej i przedsiębiorczości. Zagraniczni partnerzy organizacji to: Rosjanie, z którymi zrealizowano 14 projektów, Niemcy – 2 projekty, Dania – 1 projekt, Szwecja – 1 projekt, Litwa – 1. Są to partnerzy z obszarów współdziałających w euroregionie⁴¹.

Szczególne znaczenie dla rozwoju współpracy transgranicznej organizacji pozarządowych ma przystąpienie Polski do Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy. Jego celem jest zmniejszenie różnic gospodarczych i społecznych: między Polską a krajami UE, między dynamicznie rozwijającymi się miastami a regionami słabo rozwiniętymi przez nawiązywanie partnerstw pomiędzy władzami lokalnymi i organizacjami społecznymi. W ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy ustanowiono dwa fundusze; 1/ Fundusz dla organizacji pozarządowych; 2/ Fundusz Partnerski. Ten pierwszy ma na celu wzrost aktywności obywatelskiej, wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i likwidację różnic pomiędzy Polską a krajami

⁴¹ Raport Końcowy Fundusz Małych Grantów Transgranicznych i Transregionalnych, oprac. M. Samusjew, 31.03.2011 r. http://www.eurobalt.org.pl/images/protokoly_fmgtm/Raport_koncowy.pdf, odczyt z dn. 20.05.2012.

UE w tym zakresie. W jego ramach organizacje pozarządowe mają możliwość realizacji projektów, których celem jest zwiększenie aktywnego udziału obywateli w życiu publicznym, rozwiązywanie problemów społeczności lokalnych, propagowanie rządów prawa, promowanie włączania się obywateli w życie publiczne, wypracowanie rozwiązań innowacyjnych, które mają za zadanie wymianę doświadczeń pomiędzy zainteresowanymi podmiotami⁴². Do obszarów tematycznego wsparcia zaliczone zostały: 1) edukacja obywatelska; 2) działania kontrolne wzmacniające procedury demokratyczne dotyczące społecznej kontroli władz i instytucji publicznych, działania antykorupcyjne, monitoring obietnic polityków na poziomie lokalnym i regionalnym; 3) partycypację w polityce publicznej objawiającą się z konsultacjach społecznych oraz upowszechnianiu dobrych praktyk w dziedzinie technik organizowania debat, referendów, petycji, inicjatyw ustawodawczych, ocenę jakości funkcjonowania administracji publicznej⁴³. Organizacje pozarządowe aplikowały o środki w ramach małych i dużych projektów w latach 2011–2012 w dwóch transzach. Poprzedziły je szkolenia w zakresie pisania wniosków projektowych prowadzone przez Euroregion Bałtyk. Udział partnera zagranicznego w podejmowanych działaniach był dodatkowo promowany przy ocenie wniosku. Partnerami mogły być instytucje non profit z krajów UE lub z Szwajcarii. Do konkursu projektów „dużych” przystąpiło sześć organizacji pozarządowych z obu województw ale żadna z nich nie otrzymała wsparcia finansowego. W konkursie w pierwszym i drugim naborze w ramach tzw. małych projektów aplikowało 11 organizacji z terenu Euroregionu Bałtyk. Ostatecznie do realizacji zostały zakwalifikowane: dwa projekty przygotowane przez Fundację Aktywności Zawodowej z Gdańska, oraz jeden przez Stowarzyszenie KOFE(M)INA z Olsztyna⁴⁴.

Fundacja Aktywności Zawodowej zajmuje się działaniem na rzecz osób niepełnosprawnych, prowadzi rehabilitację zawodową, społeczną i leczniczą, wspiera seniorów, bezdomnych i bezrobotnych, dzieci i kobiety⁴⁵. W ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy zrealizowała projekt wspierający osoby niepełnosprawne w zakresie obrony ich praw pracowniczych. Drugi projekt dofinansowany z środków Priorytetu I programu dotyczył zatrudniania osób niepełnosprawnych w jednostkach administracji. Partnerem były organizacje pozarządowe z Austrii i Szwajcarii.

⁴² *Cele Polsko-Szwajcarskiego Programu Współpracy*, <http://www.swissgrant.pl/pl/fundusz-dla-organizacji-pozarzadowych/typy-projektow>, odczyt z dn. 20.05.2012.

⁴³ *Grant Blokowy Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy*, <http://www.swissgrant.pl/pl/fundusz-dla-organizacji-pozarzadowych/o-priorytecie-i>, odczyt z dn. 20.05.2012.

⁴⁴ Lista wniosków dofinansowanych. Fundusz dla organizacji pozarządowych Bloku Grantowego 1, nabór małych projektów 29 września 2011 r.; Lista wniosków dofinansowanych Fundusz dla organizacji pozarządowych, nabór 2 małych projektów z 29 listopada 2011 r.; Lista wniosków dofinansowanych. Fundusz dla organizacji pozarządowych, nabór projektów dużych, <http://www.swissgrant.pl/pl/fundusz-dla-organizacji-pozarzadowych/nabory>, odczyt z dn. 20.05.2012.

⁴⁵ *Fundacja aktywności Zawodowej, Gdańsk*, www.faz.org.pl, odczyt z dn. 20.05.2012.

Stowarzyszenie KOFE(M)INA powstało z chęci uświadamiania ludziom równości, przeciwdziałaniu dyskryminacji. Jego cele statutowe nawiązują do propagowania myśli feministycznej, integracji środowiska zajmującego się badaniami nad płcią, działaniami na rzecz równych praw bez względu na płeć, rasę, etniczność, wyznanie i status społeczny. W ramach programu zrealizowało projekt „Aktywni–równi–skuteczni”. Jako metodę wybrano szkolenia, które miały przyczynić się do wzrostu świadomości, wiedzy i aktywności z zakresu praw obywatelskich. Projekt skierowany był do osób zatrudnionych w administracji samorządowej województwa warmińsko-mazurskiego⁴⁶.

Większość organizacji pozarządowych funkcjonujących w ramach Euroregionu Bałtyk powstała w końcu lat dziewięćdziesiątych. Głównie zajmowały się one problematyką kulturalną oraz społeczną, starały się rozwiązywać najważniejsze sprawy tego regionu. Tylko niektóre z nich znalazły zagranicznego partnera i realizowały zadanie współpracy transgranicznej korzystając z funduszy UE. Specyfiką województwa warmińsko-mazurskiego i pomorskiego jest istnienie organizacji mniejszości białoruskiej, ukraińskiej oraz niemieckiej ale one sporadycznie aplikowały o środki i podejmowały współpracę transgraniczną. Większość organizacji pozarządowych podejmujących działania w tym zakresie funkcjonowała w dużych miastach tj. Gdańsk, Sopot, Gdynia, Olsztyn czy Elbląg. Znacznie mniej organizacji pracowało w mniejszych miejscowościach euroregionu. Lokalizacja nie przeszkadzała im podejmować udziału w konkursach o fundusze unijne. Organizacje działające na terenie euroregionu współpracowały zazwyczaj z partnerami zagranicznymi, których siedziby znajdowały się w bliskim zasięgu. Najwięcej projektów zrealizowanych zostało z rosyjskimi podmiotami z Obwodu Kaliningradzkiego i w tym zakresie bardziej aktywne okazały organizacje województwa warmińsko-mazurskiego. Współpraca polskich organizacji z rosyjskimi odbywała się głównie w dziedzinach: oświata, wymiana kulturalna, pomoc społeczna i humanitarna. Do form współpracy zaliczyć należy: seminaria, wizyty studyjne, konferencje, szkolenia, warsztaty, staże, wystawy, tworzenie baz danych. Niektóre organizacje pozarządowe z terenów euroregionu Bałtyk nie korzystały z funduszy UE lecz posiłkowały się innymi źródłami finansowania, tj. Program Rita Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, Kancelaria Premiera, Fundacja im. Stefana Batorego. Ze środków Fundacji im. Stefana Batorego sfinansowany został projekt „Przemiany w regionie”, zorganizowano również konkurs grantowy dla organizacji pozarządowych współpracujących ze wschodnim partnerem, odbyły się wizyty studyjne polskich i rosyjskich studentów, wydano serię atlasów organizacji pozarządowych, powstały bazy danych o organizacjach pozarządowych w regionie⁴⁷.

⁴⁶ www.kofemina.pl/pl/aktywni-rowni-skuteczni/, odczyt z dn. 22.05.2012.

⁴⁷ *O programie Rita*, www.edudemo.org.pl, odczyt z dn. 12.10.2009.



Do najaktywniejszych organizacji pozarządowych zaliczyć należy: Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, którego misją jest budowanie społeczeństwa obywatelskiego. W 2002 r. przy stowarzyszeniu zostało utworzone Biuro Współpracy Zagranicznej, którego celem jest pomoc organizacjom pozarządowym z terenu województwa warmińsko-mazurskiego w nawiązaniu kontaktu z zagranicznymi organizacjami w tym z Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej. Za jego pośrednictwem kontakty takie nawiązało do końca 2011 r. 70 organizacji z województw pomorskiego i warmińsko-mazurskiego⁴⁸. Biuro zrealizowało 30 projektów w ramach współpracy transgranicznej z funduszy Programu Phare CBC, Norweskiego Mechanizmu Finansowego i innych źródeł finansowych. Większość projektów dotyczyła zagadnień kultury, szkoleń z zakresu pisania projektów unijnych, doświadczeń polskich w zakresie reformy w administracji. Działania Elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Pozarządowych na terenie Obwodu Kaliningradzkiego dofinansowane były przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności, Fundację Edukacja dla Demokracji, Kancelarię Prezesa Rady Ministrów RP, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Wiele wysiłku we wzmocnienie trzeciego sektora w Obwodzie Kaliningradzkim podjęło Stowarzyszenie Wspólnota Kulturowa „Borussia”. Celem jego działania było przygotowanie liderów rosyjskich, białoruskich organizacji do pracy na terenie ich państw. Cel został osiągnięty poprzez realizacje projektów: „Trzeci sektor bez granic”, „Łączy nas demokracja”, oraz „Intrust – Informacja – Zaufanie”⁴⁹.

Kolejną organizacją, która podejmowała współpracę transgraniczną wykorzystując dofinansowanie Fundacji im. Stefana Batorego była Gdańska Fundacja Oświatowa która zrealizowała 11 międzynarodowych projektów, a tylko 1 ze środków UE. Dotacje pochodziły z zagranicznych źródeł np. Amerykańskiej Fundacji Wolności. Do najbardziej znanych zaliczyć należy projekty: „Szkoła otwarta na świat” i „Słowiańska Dusza w Europie”, które wykonano wraz z partnerami z Obwodu Kaliningradzkiego⁵⁰. Projekty miały zapoznać Rosjan z systemem kształcenia w Polsce, sprzyjały one nawiązywaniu kontaktów z instytucjami oświatowymi i organizacjami pozarządowymi które zajmują się tą problematyką. Fundacja im. Stefana Batorego wychodząc naprzeciw organizacjom podejmującym współpracę z zagranicznymi partnerami stworzyła możliwość składania listów intencyjnych o dofinansowanie trójstronnych projektów z udziałem Polaków, Niemców i Rosjan, które zajmowały się prewencją, leczeniem

⁴⁸ *Współpraca zagraniczna elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Pozarządowych*, http://www.eswip.pl/pl_page_19_20.html, odczyt z dn. 22.05.2012.

⁴⁹ *Projekty Stowarzyszenie Wspólnota Kulturowa „Borussia”*, <http://www.borussia.pl/index.php?p=pg&id=1>, odczyt z dn. 22.05.2012.

⁵⁰ *Gdańska Fundacja Oświatowa*, http://www.gfo.iq.pl/fundacja/index.php?option=com_content&task=category§ionid=8&id=16&Itemid=52, odczyt z dn. 22.05.2012.

uzależnień, aktywizacją zawodową bezrobotnych, ochroną środowiska i edukacją ekologiczną. Do organizacji pozarządowych Obwodu Kaliningradzkiego skierowany był również projekt „Zebra” finansowany przez Fundację Roberta Boscha a pilotowany przez Fundację im. Stefana Batorego⁵¹.

Wielu organizacjom pozarządowym np. Stowarzyszenie Kulturalne „Viva Art.” czy Regionalnemu Stowarzyszeniu Kulturalnemu, Stowarzyszeniu Integracji Humanistycznej „Pomost” z Tczewa dzięki środkom z UE udało się zrealizować zadania współpracy transgranicznej. Porównując liczbę organizacji pozarządowych aplikujących w latach dziewięćdziesiątych XX w. z liczbą organizacji aplikujących w pierwszej dekadzie XXI w. podkreślić należy spadek zainteresowania staraniami o środki unijne. Najwięcej projektów wykonano w latach dziewięćdziesiątych w ramach Programu Phare CBC. Zaledwie dwadzieścia organizacji pozarządowych brało udział w projekcie „Kultura i Sztuka”. Środki NMF pozwoliły na realizację zadań współpracy transgranicznej 19 organizacjom. Tylko 3 organizacje pozarządowe skorzystały z funduszy Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy.

Przez cały badany okres bardziej aktywne w staraniach były organizacje województwa pomorskiego. We współpracy transgranicznej dominowała tematyka kulturalna, społeczna oraz ochrona środowiska. Pomiedzy poszczególnymi naborami wniosków do programów organizacje podejmowały starania o środki z zagranicznych fundacji, samorządów, urzędów marszałkowskich, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów RP, Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Wiele z tych wysiłków zakończyło się sukcesem a dzięki przyznanym gratyfikacjom finansowym udało się zrealizować zadania współpracy transgranicznej. Jej głównym partnerem byli przez cały okres Rosjanie, ze względu na bliskość tej granicy. Współpraca transgraniczna z innymi narodami i ich udział w działaniach był zdecydowanie mniejszy. Wyniku tego nie zmienił fakt zamieszkania w Euroregionie Bałtyk mniejszości niemieckiej, ukraińskiej i białoruskiej.

⁵¹ Programy Fundacji Batorego, http://www.batory.org.pl/programy/programy_, odczyt z dn. z 22.05.2012.

